

Innst. S. nr. 157

(2001-2002)

Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Øystein Djupedal og Olav Gunnar Ballo om likestilling av ektefeller og samboere i forhold til arveloven

Dokument nr. 8:39 (2001-2002)

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Stortingsrepresentantene Øystein Djupedal og Olav Gunnar Ballo har den 16. januar 2002 fremsatt følgende forslag:

1. Stortinget ber Regjeringen snarest og innen utløpet av denne stortingsssesjonen å framlegge forslag om likebehandling av samboere og ektefeller i henhold til innstillingene fra samboerutvalget og arveavgiftsutvalget. Forslaget må gi samboere rett til å sitte i uskiftet bo og fritak for arveavgift.
2. Som samboere skal regnes alle samboere som har levd sammen i minst to år før førstavedes bortgang eller har felles barn med avdøde.
3. Stortinget ber Regjeringen vurdere om enkelte av forslagene kan gis tilbakevirkende kraft til framleggelsen av arveavgiftsutvalgets innstilling, 5. mai 2000."

I begrunnelsen for forslaget vises det til at en stor del av Norges befolkning har valgt å leve sammen i parforhold uten å gifte seg. På tross av dette er det ennå langt igjen til lovverket gir gruppen som lever i et stabilt, ekteskapslignende samboerforhold en grundig nok behandling. NOU 1999:25 Samboerne og samfunnet, dreide seg om tilpasning av regelverket til de nye samlivsformene. I NOU 2000:8 Arveavgift, anbefalte man i hovedsak likestilling mellom ektefeller og samboere i forhold til arveavgiftsreglene.

Det er særlig to bestemmelser som er viktige, retten til å sitte i uskiftet bo og fritaket for arveavgift. Samboerutvalgets flertall konkluderer med at retten til å sitte i uskiftet bo også bør gjelde for samboere, dog med enkelte begrensninger. Flertallet foreslår videre at samboere som har levd sammen i minst to år før førsteavdødes bortgang eller har felles barn med avdøde, gis

fritak for arveavgift og gaveavgift på linje med ektefeller.

Det er ennå ikke utarbeidet noe forslag til oppfølging av disse utvalgenes arbeid, og det bør vurderes om lovendringene skal gis tilbakevirkende kraft.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, lederen Trond Helleland, Linda Cathrine Hofstad og Peter Kuran, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen og Harald Espelund, og Kristelig Folkeparti, Einar Holstad og Finn Kristian Marthinsen, viser til at Regjeringen allerede har grepet fatt i spørsmålet om arveavgift, og at den vil komme til Stortinget med forslag i løpet av vårsesjonen, jf. brev til komiteen fra justisminister Dørum, datert 6. mars 2002 (vedlegg). Flertallet vil understreke at det er viktig å se spørsmål om samboeres rettigheter og plikter under ett, og at Regjeringen vil fremme en familiemelding for Stortinget som blant annet behandler dette, innen utgangen av 2002. Flertallet mener det er riktig å avvende Regjeringens melding i saken.

Flertallet foreslår etter dette at forslaget i Dokument nr. 8:39 (2001-2002) vedlegges protokollen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Gunn Karin Gjøl, Anne Helen Rui og Knut Storberget og fra Sosialistisk Venstreparti, Inga Marte Thorkildsen, vil vise til at 15 pst. av befolkningen i alderen 20-79 år er samboere, og at klart flest av disse er i den yngre del av befolkningen. I 1999 ble 49 pst. av barna født utenom ekteskap. Selv om en så stor andel av befolkningen

lever i stabile ekteskapslignede samboerforhold er ikke lovverket tilpasset de nye samlivsformene.

Disse medlemmer er enig i at samboere og ektefeller bør likestilles i arverettslig sammenheng i samsvar med utredningene fra Samboerutvalget (NOU 1999:25) og Arveavgiftsutvalget (NOU 2000:8).

Disse medlemmer viser til brev fra Justisdepartementet til komiteen datert 6. mars 2002, jf. vedlegg, hvor det opplyses at Regjeringen i løpet av vårsesjonen vil legge frem et forslag om fritak for arveavgift for samboere. Disse medlemmer er imidlertid ikke tilfreds med at Regjeringen i dette forslaget begrenser retten til fritak for arveavgift til kun samboere som har eller har hatt felles barn, eller som tidligere har vært gift med hverandre. Disse medlemmer ber derfor Regjeringen presentere et lovforslag som gjelder alle samboere som har levd sammen i minst to år før først-avdødes bortgang eller som har felles barn.

Disse medlemmer vil understreke at økonomisk trygghet er viktig ved samlivspartners død. Disse medlemmer viser til at flertallet i Samboerutvalget konkluderte med at retten til å sitte i uskiftet bo også bør gjelde samboere, med enkelte begrensninger. Disse medlemmer er enig i dette forslaget, og ber Regjeringen fremme et forslag i tråd med Samboerutvalgets innstilling.

Disse medlemmer viser til at forslagsstillerne tar til orde for at lovforslaget gis tilbakevirkende kraft fra 5. mai 2000.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener dette er lite hensiktsmessig, og viser til at avgiftslempninger normalt bare gjøres gjeldende for fremtidige avgiftstilfeller. En lengre tilbakevirkning vil kreve gjenopptakelse av et uoversiktlig antall avsluttede saker.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti støtter forslag 3 i Dokument nr. 8:39 (2001-2002) og fremmer forslag i samsvar med dette.

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen snarest å framlegge forslag om likebehandling av samboere og ektefeller i henhold til innstillingene fra Samboerutvalget og Arveavgiftsutvalget. Forslaget må gi samboere rett til å sitte i uskiftet bo og fritak for arveavgift. Som samboere skal regnes alle samboere som har levd sammen i minst to år før først-avdødes bortgang, eller som har felles barn.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen vurdere om enkelte av forslagene om likebehandling av samboere og ektefeller i henhold til innstillingene fra Samboerutvalget og Arveavgiftsutvalget kan gis tilbakevirkende kraft til framleggelsen av Arveavgiftsutvalgets innstilling, 5. mai 2000.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og rår Stortinget til å gjøre slikt

v e d t a k :

Dokument nr. 8:39 (2001-2002) forslag fra stortingsrepresentantene Øystein Djupedal og Olav Gunnar Ballo om likestilling av ektefeller og samboere i forhold til arveloven - vedlegges protokollen.

Oslo, i justiskomiteen, den 25. april 2002

Trond Helleland
leder

Gunn Karin Gjul
ordfører

Jan Arild Ellingsen
sekretær

Vedlegg

Brev fra Justisdepartementet, v/statsråden til justiskomiteen, datert 6. mars 2002

Dok. nr. 8:39 (2001-2002) - forslag fra stortingsrepresentantene Øystein Djupedal og Olav Gunnar Ballo om likestilling av ektefeller og samboere i forhold til arveloven

Jeg viser til brev 13. februar 2002 fra Stortingets justiskomite hvor det bes om min uttalelse til ovennevnte forslag, samt mitt foreløpige svar 21. februar 2002.

Forslaget går ut på at Stortinget skal be Regjeringen legge frem forslag om likebehandling av samboere og ektefeller i arverettslig sammenheng i samsvar med utredningene fra Samboerutvalget og Arvegiftsutvalget.

Samboerutvalget

Regjeringen har besluttet at oppfølgingen av NOU 1999:25 Samboerne og samfunnet skal inngå i en stortingsmelding om familiepolitikken. Det tas sikte på å legge frem meldingen innen utgangen av 2002. Barne- og familiedepartementet vil utarbeide meldingen i samarbeid med berørte departementer.

Arveavgiftsutvalget

Finansdepartementet er ansvarlig for oppfølgingen av Arveavgiftsutvalgets utredning. I løpet av vårsesjo-

nen tas det sikte på å legge frem for Stortinget et forslag om fritak for arveavgift for samboere.

Forslaget vil omfatte samboere som går inn under folketrygdloven § 1-5 tredje ledd, det vil si samboere som har eller har hatt felles barn eller som tidligere har vært gift med hverandre. En eventuell utvidelse av fritaket til også omfatte andre grupper samboere, for eksempel barnløse samboerskap som har vart i minst to år, vil måtte utredes nærmere, bl.a. på bakgrunn av eventuelle forslag i Barne- og familiedepartementets familiemelding. Da vil også andre sider ved saken kunne tas opp til vurdering.

Finansdepartementet tar sikte på å foreslå at endringen får virkning for arv og gave hvor rådigheten erverves 1. januar 2002 eller senere. Da vil ikrafttredelsestidspunktet falle sammen med utgangspunktet for det årlige arveavgiftsvedtaket.

Å gi lovforslag tilbakevirkende kraft fra 5. mai 2000, virker ikke hensiktsmessig. Normalt gjøres avgiftslempninger bare gjeldende for fremtidige avgiftstilfeller. En lengre tilbakevirkning vil kreve gjenopptakelse av et uoversiktlig antall avsluttede saker.